

ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

๑. สระในบาลีภาษามีเท่าไร ๆ อะไรบ้าง ๆ สระเช่นไร จัดเป็นครุ ๆ
๒. อาเทศสระสนธิ ในที่เช่นไร จึงแปลงสระเบื้องหน้าได้ ๆ จงตอบพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ ๆ ชีวิตลจิท เป็นสนธิอะไร ๆ ตัดและต่ออย่างไร ๆ
๓. ศัพท์เช่นไร เรียกว่า อพยยศัพท์ ๆ ในอพยยศัพท์นั้น อุปสัค กับ นิบาต มีวิธีใช้ต่างกันอย่างไร ๆ
๔. สกัมมธาตุ กับ อกัมมธาตุ ใช้ในวากอะไรได้บ้าง ๆ กิฑู ธาตุ และ มุจธาตุ เป็นสกัมมธาตุ หรือ เป็นอกัมมธาตุ จงอธิบาย ๆ
๕. ตูนาทิปัจจย คือ ปัจจยอะไร ๆ บอกกาลอะไร ๆ ในที่เช่นไร นิยมแปลง เป็น ย ๆ “ปาน” ในคำว่า “มชฺชปานา จ สลฺยโม” ลงปัจจยอะไร ๆ เป็นรูป และสาธนะอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาดู ๆ
๖. สมาสเช่นไร ชื่อว่าวันทวสมาส ๆ มีเท่าไร ๆ อะไรบ้าง ๆ มาดาปิตุอุปภูจัน เป็นสมาสอะไรบ้าง จงตั้งวิเคราะห์มาตามลำดับ ๆ
๗. สมุหัตถิต มีปัจจยเท่าไร ๆ อะไรบ้าง ๆ ชนตา, สตุตถิ, ลขชี (ภิกขุ) ลงปัจจยอะไร ๆ ในตถิตไหน ๆ จงตั้งวิเคราะห์มาดู ๆ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. สระในบาลีภาษามี ๘ ตัว ๆ คือ อ อา อิ อี อุ ู เอ โอ ๆ สระที่เป็นที่ณะล้วนและสระที่เป็นรัสสะมีพยัญชนะสังโยคและนิคคหิตอยู่เบื้องหลังจัดเป็น กรุ ๆ

๒. อาเทศสระสนธิ ในที่เช่นนี้ จึงแปลงสระเบื้องหน้าได้ คือ

ถ้า อิ เอ อยู่หน้า มีสระอยู่เบื้องหลัง แปลง อิ หรือ เอ เป็น ย เช่น
อกุอิ + อकारี เป็น อกุยาकारี, เต + อสุส เป็น คุยสุส

ถ้า อุ โอ อยู่หน้า มีสระอยู่เบื้องหลัง แปลง อุ หรือ โอ เป็น ว
เช่น อดโข + อสุส เป็น อดขุวสุส, พหุ + อาพาโธ เป็น พหุวาพาโธ ๆ

ชีวิตลฺยจิทํ เป็นอาเทศนิคคหิตสนธิ และโลปสระสนธิ ตัดเป็น
ชีวิตํ + จ + อิทํ

ระหว่าง ชีวิตํ + จ ถ้าพยัญชนะวรรคอยู่ข้างหลัง มีนิคคหิตอยู่ข้างหน้า
ให้แปลงนิคคหิตเป็นพยัญชนะที่สุควรรคได้ คือ แปลงนิคคหิตที่ ชีวิตํ เป็น
ลฺย ต่อเป็น ชีวิตลฺยจ

ระหว่าง ชีวิตลฺยจ + อิทํ ถ้าสระหน้าและสระหลังไม่มีพยัญชนะอื่นคั่น
ในระหว่าง ลปสระหน้า คือ อ ที่ ชีวิตลฺยจ ต่อเป็น ชีวิตลฺยจิทํ ๆ

๓. ศัพท์จำพวกหนึ่งจะแจกด้วยวิภัตติทั้ง ๗ แปลงรูปไปต่างๆ เหมือนนาม
ทั้ง ๓ ไม่ได้ คงรูปอยู่อย่างเดียว เรียกว่า อพยยศัพท์ ๆ

ในอพยยศัพท์นั้น อุปสัค กับ นิบาต มีวิธีใช้ต่างกันอย่างนี้ คือ

อุปสัค สำหรับใช้นำหน้านามและกิริยา ให้วิเศษขึ้น เมื่อนำหน้านาม
มีอาการคล้ายคุณศัพท์ เมื่อนำหน้ากิริยา มีอาการคล้ายกิริยาวิเศษนะ

ส่วนนิบาต สำหรับลงในระหว่างนามศัพท์บ้าง กิริยาศัพท์บ้าง
บอกอาการปะทะ กาล ที่ ปริเฉท อุปไมย ปฏิเสธ ความไฉนเล่าลือ
ความปรักปรำ ความถาม ความรับ ความเตือน เป็นต้น ๆ

๔. สกัมมชาตุ กับ อกัมมชาตุ ใช้ในวากได้ต่างกันดังนี้ คือ

สกัมมชาตุ ใช้ได้ใน ๔ วาก คือ กัตตุวาก กัมมวาก เหตุกัตตุวาก และเหตุกัมมวาก

ส่วนอกัมมชาตุ ใช้ได้ ๓ วาก คือ กัตตุวาก ภาววาก และ เหตุกัตตุวาก* ๑

ภิกขุ ชาตุ และ มุจฺจ ชาตุ เป็นได้ทั้งสกัมมชาตุ และอกัมมชาตุ มีอธิบายประกอบดังนี้ คือ

ภิกขุ ชาตุ ถ้างลงในหมวด รุชฺช ชาตุ เป็นสกัมมชาตุ มีรูปเป็น ภินฺทติ แปลว่า ต่อย หรือ ทำลาย ถ้างลงในหมวด ทิวฺ ชาตุ เป็นอกัมมชาตุ มีรูปเป็น ภิชฺชติ แปลว่า แดก ๑

มุจฺจ ชาตุ ถ้างลงในหมวด รุชฺช ชาตุ เป็นสกัมมชาตุ มีรูปเป็น มุจฺจติ แปลว่า ปล่อย ถ้างลงในหมวด ทิวฺ ชาตุ เป็นอกัมมชาตุ มีรูปเป็น มุจฺจติ แปลว่า พัน ๑

๕. ตูนาทิปัจจย คือ ปัจจย มี ตุน เป็นต้น หมายถึงปัจจย ๓ ตัว คือ ตุน ตฺวา ตฺวาน บอ กอดีตกาล ๑ ในที่เช่นนี้นิยมแปลงเป็น ย คือ เมื่อชาตุ มีอุปสรรคอยู่หน้า เช่น อา อุปสรรคบทหน้า ทา ชาตุ ในความให้ แปลง ตูนาทิปัจจย เป็น ย สำเร็จรูปเป็น อาทาย ๑

“ปาน” ในคำว่า “มฺหฺชฺชปาณา จ สญฺญโม” ลง ยุ ปัจจย เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า ปานํ ปานํ หรือ ปิวนํ ปานํ ๑

๖. สมาสที่มีนามนามตั้งแต่ ๒ ศัพท์ขึ้นไป ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อว่า ทวันทวสมาส มี ๒ อย่าง คือ สมาหาระ ๑ อสมาหาระ ๑ ๑

มาตปิตุอุปฺฏฺฐานํ เป็นฉฺฉฐิตฺตฺปุริสสมาส มีอสมหารทวันทวสมาส เป็นภายใน ตั้งวิเคราะห์ตามลำดับดังนี้

อ.ทวัน.วิ. มาตา จ ปีตา จ มาตาปีตโร

* อกัมมชาตุ เป็นเหตุกัมมวากได้บ้าง

ฉ.ต้ป. วิ. มาตาปีตุนิ อุปฏฐานิ มาตาปีตูปฏฐานิ ฯ

๗. สมุหัตถตติ มีปัจจัย ๓ ตัว คือ กณ ฉ ตา ฯ

ชนตา ลง ตา ปัจจัย ในสมุหัตถตติ ตั้งวิเคราะห์ว่า ชนานิ สมุโห
ชนตา หรือลง ตา ปัจจัย ในภาวตถตติ ตั้งวิเคราะห์ว่า ชนสฺส ภาวโ
ชนตา ฯ

สตฺตกํ ลง ก ปัจจัย ในสังขยาตถตติ ตั้งวิเคราะห์ว่า สตฺต
ปริมาณานิ อสฺสาติ สตฺตกํ ฯ

ลขฺซี (ภิกฺขุ) ลง อี ปัจจัย ในตทสฺสตติตถตติ ตั้งวิเคราะห์ว่า ลขฺชา
อสุสฺ อตุถิติ ลขฺซี (ภิกฺขุ) ฯ